

SPECIÁLIS JELLEMZŐKKEL BÍRÓ HUNGARICUM: A GYERMEKVÉDELMI KÖZVETÍTŐI
ELJÁRÁS DILEMMÁI

JUHÁSZNÉ KOÓS EDIT*

„A ragaszkodást nem lehet elzárni, mint egy csapatot. Főleg, ha az ember gyerekeről van szó.”

(Cassandra Clare)

A gyermekvédelmi közvetítői eljárás egy a családi közvetítői eljárások közül. Olyan, komplex jogszabályi háttérrel rendelkező speciális gyermekvédelmi szolgáltatás, amelynek fókuszában mindig a gyermek, illetve a „gyermek mindenképp felett álló érdekének” képviselője áll. Mediációs eljárás, amelynek során az ügyben eljáró mediátor nem maradhat pártatlan, minden esetben a gyermek érdekeit kell szem előtt tartania, azok érvényesülését kell elősegítenie.

Tennie kell mindezt egy konfliktusokkal terhelt, érzelmileg túlfűtött, a racionalitást, a józan belátást gyakran nélkülöző, ugyanakkor a másik vádolását, megtiprását, „földbe döngölését” sokszor célul kitűző családi vita, válóper során. Ezeknek a konfliktusoknak, válási procedúráknak áldozatai, elszennvedői – sőt, általában a viták „tárgyai” - a családban élő gyerekek. A gyermekekkel kapcsolatos vitás kérdések többnyire a szülői felügyeleti jog gyakorlására, illetve a kapcsolattartás szabályozására irányuló kérdésekre korlátozódnak. A szülők sokszor nem tudnak segítség nélkül megegyezni, igénylik, hogy egy harmadik, pártatlan személy segítse őket a vitás kérdések eldöntésében. A bíró, vagy a gyámhatóság ügyintézője az, akitől általában a megoldást várják.

A harmadik, külső személy által hozott döntések azonban még akkor sem garantálják a kommunikáció javulását - és ebből kifolyólag a vitás kérdésekben a hatékony együttműködést -, ha azokat a döntéshozó a felek meghallgatását követően, egyéni érdekeiket is szem előtt tartva fogalmazza meg.

Annak érdekében, hogy a szülei konfliktusával érintett gyermekek minél kevésbé sérüljenek, hogy a különvált szülővel és családtagokkal a gyermeki kapcsolattartás biztosított legyen, a jogalkotó komplex jogszabályi háttérrel hozott létre.

A legfontosabb jogszabályok

Kiemelt alapjogforrásként a következő dokumentumok határozhatóak meg:

- A Gyermekek Jogairól szóló New York-i Egyezmény (1989. november 20., ENSZ Gyermekjogi Egyezménye)¹

---

* jelzőrendszeri tanácsadó, bűnmegelőzési referens, kapcsolattügyeleti mediátor (Miskolci Egyesített Szociális, Egészségügyi és Gyermekjóléti Intézmény (MESZEGYI))

- Európa Tanács R (98) sz ajánlása (1998.01.21.)²

A gyermekvédelmi közvetítői eljárás során kiemelendő:

- az új Ptk. Családjogi Könyve³
- a 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről
- az 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról
- a 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról
- a közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvény

Tekintettel arra, hogy a vitás kérdésekben az érintett felek tudnak igazán hatékony, mindkét fél számára elfogadható kompromisszumot kötni, a gyermekek mindenek feletti érdekét előtérbe helyező hivatkozott jogszabályi háttér lehetővé teszi, hogy azokban az elfajult családi vitákban, konfliktusokban, ahol a szülők nem tudnak megegyezni a gyerekeket érintő kérdésekben, a bíróság vagy a gyámhatóság elrendelhesse a gyermekvédelmi közvetítői eljárás igénybevételét.⁴

A gyakorlat dilemmái

A komplex, a gyermeket előtérbe helyező elméleti, jogszabályi háttér megvalósítása azonban a napi gyakorlat során számos kérdést vet fel a területen dolgozó szakemberekben, mediátorokban.

Az önkéntesség kérdése

---

¹ „Az Egyezményben részes államok tiszteletben tartják a mindkét szülőjétől vagy ezek egyikétől külön élő gyermeknek azt a jogát, hogy személyes kapcsolatot és közvetlen érintkezést tarthasson fenn mindkét szülőjével, kivéve, ha ez a gyermek mindenek felett álló érdekeivel ellenkezik.” (9. cikk 3. pont)

² A közvetítőnek különös figyelmet kell fordítania a gyermekek jólétére és érdekeire, ösztönöznie kell a szülőket arra, hogy összpontosítsanak a gyermekek szükségleteire, és emlékeztetniük kell a szülőket a gyermekek jólétével kapcsolatos elsődleges felelősségükre. (eredeti angol nyelvű szövegből fordítva)

³ 4:2. § A családi jogviszonyokban a gyermek érdeke és jogai fokozott védelemben részesülnek.

4:178. § A gyermeknek joga, hogy különélő szülőjével személyes és közvetlen kapcsolatot tartson fenn. A gyermeket nevelő szülő vagy más személy köteles a zavartalan kapcsolattartást biztosítani.

⁴ 4:177. § A gyámhatóság, kérelemre vagy a gyermek érdekében hivatalból, a szülői felügyeletet gyakorló szülő és a gyermekétől különélő szülő közötti megfelelő együttműködés kialakítása, a különélő szülő jogainak biztosítása érdekében – ideértve a különélő szülő és a gyermek közötti kapcsolattartást – a szülők számára közvetítői eljárás igénybevételét rendelheti el.

A mediáció alapfeltétele az önkéntesség. A közvetítói eljárás elrendelése azonban megkérdőjelezi ennek a feltételnek az érvényesülését. Hogy lehet valami önkéntes, ha egyszer kötelező?

A gyermekvédelmi közvetítói eljárást folytató mediátorok részéről komoly felkészültséget igényel az érintett szülők motivációjának felkeltése a mediációs eljárás iránt.

Meg kell tudni a felnőttekkel értetni azt, hogy gyermekeik mindkettőjüket egyformán szeretik, hogy a szülők harcának valós áldozatai ők, és a tartósan fennálló viták súlyosan károsítják érzelmi fejlődésüket. A mediátornak el kell érnie, hogy a szülők tényleg higgyék, hogy a közösen hozott megállapodásuk szolgálja leginkább gyermekeik érdekeinek érvényesülését.

A jelzési kötelezettség kérdésköre

A 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet 30 §-a előírja, hogy a gyermekvédelmi közvetítói eljárásban eljáró mediátornak kötelező jelzéssel élnie, amennyiben megítélése szerint felmerül a gyermek bántalmazásának gyanúja.⁵

Ez a kötelezettség újabb lelkiismereti és szakmai kompetenciákkal kapcsolatos kérdéseket vet fel egy olyan „munkakapcsolatban”, amelynek alapja a bizalom kellene legyen. A közvetítő jelzésre kötelezett jelzőrendszeri tagként való megjelenítése azonban nem sok mérlegelési lehetőséget hagy.

A családban élő gyermekek meghallgatásának kérdése

A gyermek közvetítói eljárásba történő bevonásának célja - függetlenül attól, hogy a szülőkkel egyszerre történik-e, vagy a mediátor hallgatja meg külön, és képviseli az általa elmondottakat - minden esetben az, hogy véleménye, vágyai megfogalmazásra kerülhessenek, és a szülők által kötött megállapodás ennek tükrében kerülhessen megkötésre.⁶

Ez a felvetés azonban a gyakorlati alkalmazás során ismét szakmai dilemmákhoz vezet.

---

⁵ A közvetítő haladéktalanul értesíti a gyámhivatalt, ha megítélése szerint a gyermek érdekében sürgős intézkedés megtétele indokolt, különösen, ha bármelyik szülővel szemben felmerül a gyermek bántalmazásának vagy súlyos elhanyagolásának gyanúja.

⁶ 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet 30/B.§

A közvetítő annak érdekében, hogy a gyermek az őt érintő döntések előkészítése során véleményt nyilváníthasson,

a) a korlátozottan cselekvőképes gyermeket kérelmére,

b) az ítélőképessége birtokában lévő cselekvőképtelen gyermeket a felek kérelmére vagy a gyámhivatal javaslatára

bevonhatja a közvetítói eljárásba, feltéve, hogy ez a gyermek számára nem jelent túl nagy megterhelést, valamint érzelmi fejlődését a felek által elmondottak, illetve a felek magatartása várhatóan nem veszélyezteti.

Abban nincs vita egyetlen szakember között sem, hogy a gyermekelhelyezés vagy a válóper során a gyermek véleményének megkérdezése, figyelembe vétele kiemelt fontossággal bír. A problémát az okozza, hogy hol vannak azok a kardinális pontok, amelyeket, ha az ügyben eljáró szakemberek figyelembe vesznek, betartanak, a gyermek nem áldozata, tárgya, hanem „nyertese” lesz a folyamatnak. Amikor azt érezheti, hogy véleménye valóban számít szülei döntésénél, de nem neki kell választania a szülei között.

A Partners Hungary Alapítvány 2016 januárjában életre hívott egy olyan szakmai munkacsoportot, ahol az együttműködő szakemberek a gyermek mediációs eljárásba történő bevonásával kapcsolatosan felmerülő dilemmákra reagálva kívántak megfogalmazni egy szakmai ajánlást. A munkacsoport egy éves munkája során világossá vált, hogy nem tudnak egyértelmű választ adni a gyermekek bevonásával kapcsolatosan ők sem, de az egységes kritériumrendszer kidolgozásával segíthetik a mediátorokat a döntések meghozatalában.⁷

A szolgáltatás térítésmentességének kérdése

Ahogy arra már utaltam, a gyermekvédelmi közvetítói eljárás a gyermekvédelmi rendszer egyik szolgáltatásaként is megjelenik, szorosan kapcsolódva a kapcsolattartási ügyeleti szolgáltatáshoz.

A jogalkotó felismerte, hogy a kapcsolattartás rendezése érdekében szükséges és érdemes egy olyan módszert biztosítani a felek számára, amely alkalmazásával a közvetítő nem hatóságként dönt a családi élet egyik legkényesebb, legérzékenyebb kérdésében, hanem a feleknek nyújt segítséget abban, hogy érdekeik, érzelmeik mentén kidolgozzák a család, de elsősorban a gyermek érdeke szempontjából legjobb egyezséget.⁸

A gyermekvédelmi törvény értelmében a gyermekek veszélyeztetettségének megelőzése, családban történő nevelkedésének elősegítése érdekében, a gyermekvédelmi rendszer részét képező, és jelenleg járási hatáskörű Gyermekjóléti Központok részére kötelező feladat a kapcsolattartási ügyelet, és ennek keretein belül a közvetítói eljárás biztosítása.⁹

A Miskolci Gyermekjóléti Központban a közvetítói eljárás és a kapcsolattartási ügyelet egyaránt ingyenesen igénybe vehető szolgáltatás. Tapasztalataim szerint

---

⁷ Partners Hungary Alapítvány: *A gyermek szerepe a válási mediáció során. Szakmai ajánlás-tervezet* 2017. március

⁸ Somfai Balázs: A szülői felügyelet és a gyermekvédelmi gondoskodás. In: Kőrös András (szerk.): *A családjog kézikönyve*. II. Kötet. Budapest, 2007. 772. o.

⁹ 1997 évi XXXI. tv.; Gyermekvédelmi tv. 40§. 2) ab;

15/1998. (IV. 30.) NM rendelet 22.§ “A kapcsolattartási ügyelet biztosítja

c) az érintettek kérésére, valamint a gyámhivatal kezdeményezésére gyermekvédelmi közvetítói eljárást (mediáció), melynek célja a felek közötti konfliktusok feloldásának segítése, közöttük megállapodás létrehozása, és annak mindkét fél részéről történő betartása, és

d) a konfliktuskezelő szolgáltatást vagy az önálló szakmai módszertani programmal rendelkező kapcsolattartási ügyeleti szolgáltatást.”

azonban nem könnyíti meg a mediátor dolgát az ingyenesség, hiszen a szülők motivátlanságát még tovább fokozó tényezőként jelenhet meg.

A gyermekvédelmi közvetítés és a mediáció

A gyermekek védelme érdekében folytatott közvetítói eljárás csak egy a mediációs eljárások széles palettáján. Szükség lehet a szülők kapcsolatának megromlása, válás, illetve a gyermek és a külön élő szülő kapcsolattartásának elősegítése érdekében is. Létjogosultsága álláspontom szerint megkérdőjelezhetetlen.

Bár alapelveiben, módszertanában követnie kell a mediáció általános szabályait, mégis eltérő szakmai fogások, súlypontok, speciális érdekek mentén kell működnie.

A gyermekek ügyében eljáró mediátor itt is egy harmadik, kívülálló, a konfliktusban nem érintett személy, aki a felek közötti tárgyalást kézben tartja, és hozzásegíti az érintetteket a mindenkinek előnyös megállapodás létrehozásához. A mediáció e típusa is a jövőre koncentrál, önkéntes. A döntés lehetősége a feleknél van, a közvetítő az érdekek feltárásán keresztül igyekszik őket – a megértésen és elfogadáson keresztül – hozzásegíteni a megegyezéshez – az indulatok kezelésével, a viselkedési szabályokra vonatkozó megállapodással, a nyilvánosság kizárásával.¹⁰

Ugyanakkor a gyermekvédelmi közvetítói eljárás alatt a mediátor nem lehet semleges résztvevő, hanem a gyermek érdekeit kell képviselnie a szülők közötti konfliktusban.

A fenti feladat megvalósítása speciális képzettséget, empátiás, kommunikációs készséget, és egyértelmű elköteleződést igényel a gyermekek érdekeinek képviselésében.

---

¹⁰ Kardos Ferenc: *Kapcsolatügyi kézikönyv: a kapcsolatügyelet gyakorlata*. Budapest, 2006. 28. o.